

כמעט המפכה

סיפור חייו של זאב דומה היה מתחילתו ועד סופו למחול. ללא הווה, תמיד בתנועה, בחפז, במחשבה קדימה על העתיד, ואל העתיד. אבל זאב לא רצה עתיד של מקריות, חלילה, או עתיד של אבולוציה, של התפתחות איטית, שלו עצמו, שאין בה יד מכוונת. הוא רצה עתיד מודע, מכוון ומתוכנן מראש. בשאיפה ליצור חברה טובה יותר, חיים טובים יותר - של רעות, אהבה ושוויון בחברה אנושית חדשה. חיים של אמונה בטוב ושמוש במועיל.

כל חייו, "תעה" זאב במעגלי חיים שונים. מילדותו, בה למד על חד-התאיים, וחבק טבע וחי, ועד בגרותו, בה עבר מעולם החי אל האדם, השירה, הריקוד ויתר האמנויות. נראה שמתוך הסבלנות הדרושה ללימוד חי הסנדלית והאמבה, נולדו אצל זאב הכשרון והיכולת להקשיב לזולת. אהבת ילדים לחי תמיד התבטאה ב"לגעת", "ללטף" (טלה, חתול או כלב). צורת אהבה זו הובילה אדם כמו זאב להתקרב לאנשים ולגרום לזולת להפתח נפשית. היה לו חוש מיוחד לכל שנצרך למגע-יד פיזי או נפשי. ותמיד לאחר המפגש איתו, מבלי משים, נעטרו אנשים למגע ידו, שהושמה על כתפיהם ברוך, ברעות. כף יד בוטחת, רחבה, שגרמה לגוף ולנפש חסרי האונים של הזולת להשען עליה. בשיריו, כבשאר שטחי האמנות בהם עסק, תמיד חפש אותו משהו שלא נראה לעין הבלתי מזויינת, שחושיו של אדם תופסים ומדחיקים פנימה באחת אל תוך ישותו. לגבי זאב, נראה שתהליך האוסמוזה בינו לבין הבלתי-נראה והבלתי אמצעי היה תהליך לגמרי רגיל, לגמרי "נורמאלי".

זכור לי אישית אותו יום בו נכנסתי לחדר-האוכל הגדול של בית-אלפא. שחררו אותי באיחור מן הצבא, ועד שהגעתי בטרמפים כבר ירד הערב. החזרה לקראת נסיעת הלהקה לכנס הנוער הבינלאומי ברוסיה כבר החלה. לא הכרתי איש בלהקה, גם לא את זאב. נכנסתי בהיסוס, מבלי לדעת למי לפנות. איש מהרוקדים לא שם ליבו אלי. הופיע זאב, איני יודע מניין. חיך חידך רחב, הושיט לי יד ואמר: "אתה מוסה!"

עיניו היו טובות. ובאחת היסוסי נעלמו. כמו יד בלתי-נראית נגעה בכל מהותי, ובאחת הרגשתי אחד מהחבורה. נכנסתי למעגל. עיניו ליוו אותי כל אותו יום וימים רבים אחר-כך.

זאב היה איש הקצוות. הפרדוקסים שכנו בחיקו באותה הרמוניה חלומית, "שנגרילאית", של "וגר זאב עם כבש".

קווים לדמותו של זאב חבצלת מאת משה קדם

יש הגורסים, שבמחול מושג ההווה אינו קיים. כשם שאין באפשרותנו לעצור את זרימת הנהר, את ריקודו של הרוח הטופף על צמרות העצים, את התרפקות הגלים האין-סופית על החוף, כך אין אנו יכולים לעצור את עצם החיים. לפיכך, ההווה אינו קיים, אלא כגשר המגשר בין העבר והעתיד. ככה זה במחול-החיים, וכך זה קורה במחול, שלא כמו ביצירות ציור או פיסול. להם יש עבר והווה, היות שאחרי גמר עיצובם בעבר הם הופכים באופן מיידי להיות קיימים בהווה תמיד, בלא עתיד. כלומר, שום התפתחות נוספת לא חלה בהם.

במחול, התנועה חולפת, משתנה, כמו בחיים, בתנועה מתמדת. הצירוף של עבר ועתיד דרך גשרי ההווה. כך זה עם הרקדן והרקוד. כל עוד הוא מחולל והתנועה נמשכת, יש חיים. באם נעצור את תנועת הרקדן, הוא יהפך לגוף בחלל, כמו פסל. הריקוד ימות.

בספר שכתב נתן שחם לזכרו של זאב חבצלת נכתב:

"באין עתיד, גם ההווה מת. אך העבר קם לתחייה, פרט פרט".

נוסף, בו משתמש זיו ביצירתו, שיש בה נסיון ליצור אוירה של תקופה, מבלי לגלוש לארכיאולוגיה או נוסטאלגיה.

"אשכולית הכסף", מטאפורה הצופנת בחובה אוירה של לילה בפרדס ואור ירח, אהבת נעורים וקירבה אל הטבע - כל אלה מרכיבים מרכזיים בעולמו של זאב חבצלת - הוא, לדעתי, מחול שיש בו יותר משנראה בצפיה ראשונה.

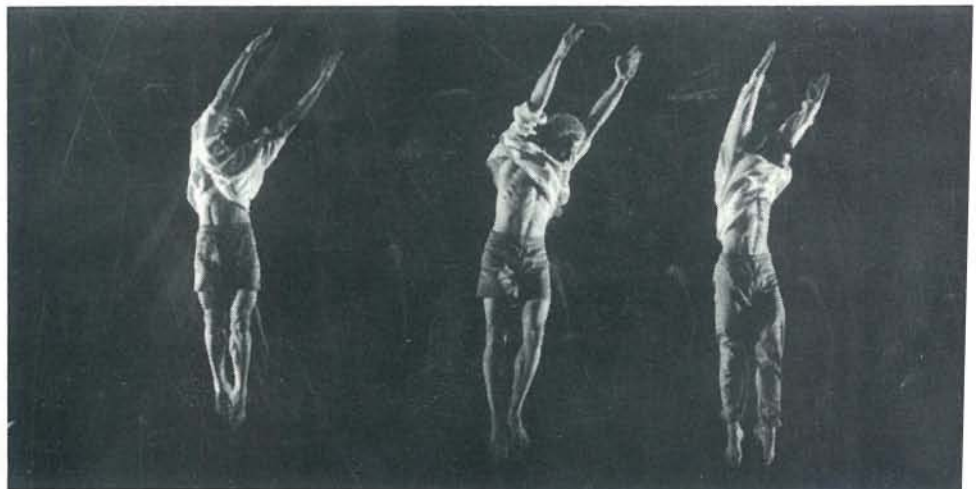
המוסיקה שכתב ישראל ברייט אף היא מרכיב מודרני, לא נוסטאלגי, המעניק למחול תחושה של חריפות מסויימת, עכשווית.

המוטיב החוזר המרכזי בעבודתו הוא המעגל, זה של ההורה, "כי זה מעגל המסמל את היחד, אבל לא כצורה סגורה ומחייבת, אלא כמעגל, בו כל אחד יכול לרקוד לפי תחושתו שלו"

אין זה ריקוד "ביוגראפי" במובן הצר של המילה. אבל דמותו של זאב חבצלת, בכובע קש רחב שוליים, נעול סנדלים מרופטים ותרמיל צד תלוי על כתפיו, שפמו החברימני כניגוד למבטו המרוכז אבל הרך - כל אלה ניצבים מאחורי התנועה.

(למעלה ולמטה) "אשכולית הכסף"; "להקת המחול הקיבוצית"; כוריאוגרפיה: זיו פרנקל "The Silver Grapefruit"; the Kibbutz Dance Company; Choreography: Ziv Frenkel

לאותו עץ המניב פירות שונים בו-זמנית, שתחתיו גדל בילדותו. נראה שההשפעה היתה בלתי אמצעית -"אוסמוטית".

זאב עצמו כתב בנעוריו: "לעתים אתה (אדם) תקוף הרגשה מטרת מאימת הדמויות והמראות הנגלים בתוך (בתוכו) ומבקשים את פורקנם, את היותם לעובדה בדרך האמנות. אתה מבקש (ויבוקש אז) לשווא את הכוח לתפסם ולהעמידם זה

בצד זה וזה בתוך זה, לתת להם את הצבעים, הכיוונים והתכנים, להכניס בהם מאוויים, חוס וקור, ריח, קצב שונה. להספיג אותם בצלילים ולכוף עליהם את הדומייה. להאיר אותם באורות רוויה צבע, ולהביא אותם בגסיסה אל העלטה. את הכוח, את הזמן, את היכולת, את הטכניקה, את כל אלה אתה מבקש (יבקש) ואינם. בודד אתה ניצב בכלא השם גבול לאשר בתוךך. (בתוכו). אתה מצטער הבינוני, נעבוד ביחד, נבין אף ברמו. נדע שהאמנות היא אחת בריח, בצבע, בשורה, בצליל, באופן התנועה, בצירופים ללא סוף ההופכים לאורגניזם חי ונושם, נאבק ומתפתל נואק ונרגע כמרוקן מתוכך. ובכל זאת מכיל את הכל, כדי לנסות אחרת מחדש, כאשר יתחבר אליו.

"לא אעצור כוח לשאת בלחץ הזה. אני אצא מסוגרי או שאחזיק את תוכי ואהיה רוצח. רוצח בגלל שיגרה וחוסר כוח בדפוס בינוני ומקובל. ואם יאחזני הסער, הארחיק לכת? הנינשא זה בצד זה ובתוך זה? הנינשא לאשר אובה? הנרחיק לכת? הרי אין קץ לאש הלוחשת בפנים כי יציתיה, וחומר הדלק רב. אימת חוסר החמצן היא אשר תעוררני לכבותה, בטרם לחכיה סוגרים. העוד שעה ארוכה אטייל חבול בצל הספק האיום. נראה כי שעתי קרבה והולכת..."

מאמו ירש את האמונה בטוב וביפה. וכאשר אתה מאחד את הטוב והיפה, אתה יכול להגשים את "הילדותיות שבשאיפות, ואת הנעלה שבהן... (אפשר) להתגבר על כוח הכובד. לרחף בחלל אשר בו הטוב הוא היפה והיפה הוא הטוב". לאחיו הצעיר ספר, שוכר את אימם, שהיתה "... מהלכת מעדנות, בשמלה לבנה ארוכה, כולה אהבה לטוב וליפה. לפעמים כסמל לאומץ - כוח, בלכתה, באותה שמלה לבנה ארוכה."

עזבונו של זאב הניב שירי נעורים, מכתבים, טיוטות של תסריטים, ספורים שנעזבו באמצע, מנגינות, רישומי ריקודים ותנועות על הבמה, רישומים, ציורים וכו'. גבב ניירות בלי סדר, ללא תאריכים.

עזבונו של זאב לא היה מוגמר. כמו חייו. לא נראה שהיה בו סדר כלשהו, או התחלה, אמצע וסוף. "...עזיבון זה אינו דומה לארכיונו של אדם שהביא את המוות בחשבון..." כתב נתן שחם.

ובכל זאת, כאילו בלי משים, וללא כל כוונה תחילה "גבר על המות". אלא שעוד בחייו, וביודעין, ניסה זאב לעשות את אותו הדבר.

בין ניירות העזבון, נראה "...ניר מצהיב, מקומט, מקופל כמו אגרת, ונשקף ממנו קלסתר פניה של אשה צעירה, שענייה עצומות, רשום בעיפרון כימי. השיער מושלך על כרית לבנה,

הפרדוקס של "החיים הם קודש למפעל" מצד אחד ו"איני מקבל הוראות מאיש" מצד שני, חיו אצלו בשלוש זה עם זה.

אבל הפרדוקס הגדול ביותר בחייו היה, שעם כל אמונתו, שהמטרה מקדשת את האמצעים, כשזה נגע לבני אדם - הם תמיד באו קודם!

דוגמא טובה לכך היא התנהגותו, כשליח תנועת הנוער "השומר הצעיר" באיטליה, שעה שביקש להגשים את חלומו ולהשתלם בבימוי סרטי קולנוע בציינה-צייטה ברומא. עד שלא הביא את הקן התנועתי, שעליו היה מופקד, למצב סביר - לא הלך ללמוד.

יחד עם זאת, (עוד פרדוקס) אהב תחרויות, ומוכרח היה לנצח. לא כדי להשפיל את הזולת, אלא כדי למצות מעצמו הכל, עד קצה גבול היכולת - ומעל לזה. כאשר היה מנצח, לא היה מאושר ממנו. אבל תמיד נתן למתחרהו את ההרגשה שזה היה מקרי. כאשר הפסיד, נעכרה רוחו עליו. אבל הוא רגז רק על עצמו.

"אהבתי הרוח קל הכנפיים / אהבתי את שמש האור..." שרו בהתלהבות. זאב לא רק אהב את הרוח קל הכנפים, אליו יכול היה להפקיר את פניו ללטיפה חרישית, בעוד בלוריתו שטה לאחור כמו שביס מתנפנף של כלה, המתקדמת לקראת אהובה. אלא גם את הרוח העזה אהב. נגדה יכול היה פיזית "לשפע" את גופו ולדחוף קדימה, תוך כדי הרגשה, שאין כוח שלא יוכל להתמודד עימו.

היום, כאשר אני מנסה להעלות על הנייר את דיוקן דמותו של זאב, ולצייר את הצבעוניות האפיינית למחולות-חייו שנפסקו שלא בזמנם, איני בא לספור לו, אלא לשזור שנית את מקלעתי חייו. לרקוד מחדש את הנעורים - אביביו; לטוות בחוטי כסף את בגרות העשייה שלו.

מילדותו, (כך נאמר) ודרך כל חייו, "אבד" זאב במעגלי חיים שונים. הוא נע בחופשויות מן הטבע אל החי, אל הצינונות; הקיבוץ, אל השירה, המחול ונפש האדם. בכלום הרגיש בבית. דומה, שלא היה שטח אחד שכשרונו בו לא היה מירבי. אומרים, שהתפוח אינו נופל רחוק מהעץ.

חשיפה זו למעגלי חיים שונים, להתפלגות פיזית

ונפשית לכל הכיוונים החלה עוד בילדותו. אביו היה

טכנאי במקצועו, מומחה לתקשורת-טלפונים, בתקופה שבני האדם עדיין לא הרבו להשתמש בטלפון, אלא ביקרו איש את רעהו כדי לקשור שיחה. אבל לצד הטכנאות עסק האב גם בגידול עצום ובנסיונות. על כנה אחת הרכיב אשכולית, מנדרינה, לימון ותפוז. זאב משול

הראש נוטה אל הכתף, המכוסה בסדין. גבת-עין אחת מקושטת יותר מחברתה, כבתהיה על חלום שאין לו פתרונים". (שחם, ע' 10) זאב רשם את פני אימו, שהלכה לעולמה כשהיה בן חמש-עשרה. הרישום, שמעיד רבות על אופיו של זאב, גרם לזיעזוע חזק ולביקורת רבה אפילו לידידים קרובים. "זועזעתי", (הודה בגילוי לב אדם אני-רגש, אשר שמעו של הרישום הגיע לאזניו). "כיצד יכול נער בן חמש-עשרה לשבת ליד מיטת אימו המתה ולציירה?"

מי שהכיר את זיקתו של זאב לאמו, לא היה מתפלא על שניסה לשמר את דיוקנה, ולהחזיר לחיים אמהות שנחטפה לפתע. ומי שבאמת הכיר את זאב, ידע שהוא היה מנהיג מלידה. אך בכל תחום תמיד היה שונה מהמקובל. הוא גם לא דאג להיות מקובל, כדי להיות מקובל כמנהיג.

"במראהו החיצוני לא חל שינוי כאשר בגר. התפקיד החינוכי לא שיפר את הרגליו. רישול בלבוש, זלזול במוסכמות הנותן אותיותו בבלורית בלתי מסורקת ובנעלים לא מצוחצחות - היה ענין של הסכמה כללית בקרב חברי התנועה.

אך בתוך הרישול המכוון הזה היתה כבר מסורת וקונפורמיזם חדש. ה"מדים" של אנשי השומר הצעיר היו מכנסים קצרים מקופלים ("שייברי") ונעלי עבודה גם בקיץ. סגנון הלבוש של זאב היה שונה. את המכנסים הקצרים לא קיפל, ולנעלים אמר לא. תמיד נעל סנדלים.

"להיות בלתי דומה לחלוטין לאיש המופת של הצופיות החלוצית, ובה בשעה לזכות באהדת החניכים, זה תובע כשרון מיוחד במינו להתקשר אל הבריות". (שחם, ע' 67)

נראה (שמבלי להיות מודע לכך) זאב היה הראשון, שהתחיל לחיות את מושג ה"אנטי-גיבור", שהוא הגיבור האמיתי בתנועה הקיבוצית.

"לא תופס את זאב" סיפר ידיד מידידיו מנוער, אדם שעשה עמו כבדת דרך ארוכה, "היינו בטוחים שהיה מנהיג. עשה רושם כזה. פתאום סיפורו שהתחיל להרקיד ועושה חגיגות. מה קפץ עליו? ובסוף עוד סרטים..." (שחם, ע' 12).

תשובתו של זאב צפונה במכתב שכתב הביתה מחו"ל, כאשר היה מנהלה האמנותי של להקת המחול שנועדה לייצג את ארץ-ישראל העובדת בפסטיבל "הנוער הדימוקראטי": "כאן זרקתי לכל הרוחות את הברגות הזאת. אין לי צורך בה... אני בוחר לא להרבות יחכמה, כלומר לא להתברג". כך היה האיש, וזה סיפורו. את חייו חי ער. כדי להיענות כהד לכל "רוח נדיבה".

